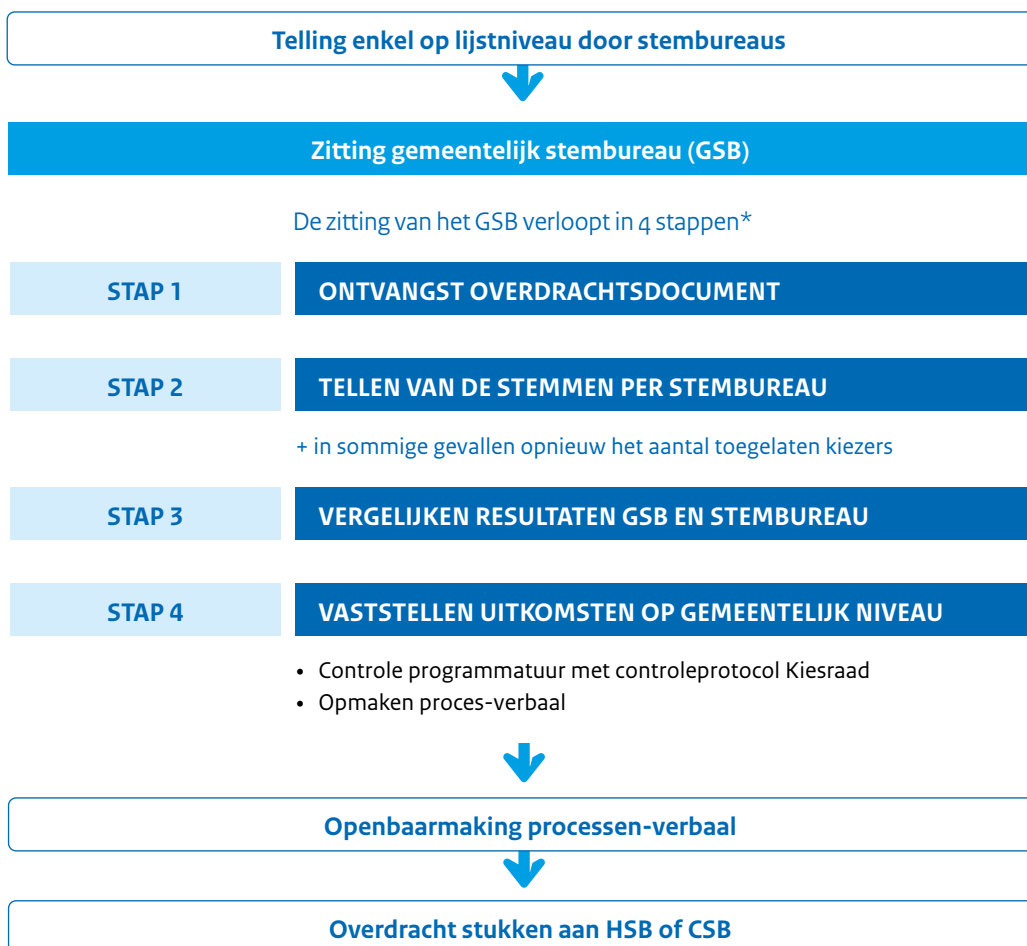

7 Optie 2 – Centrale stemopneming

In deze factsheet wordt de werkwijze bij een centrale stemopneming in detail toegelicht.

* De 4 stappen worden uitgebreid toegelicht op de volgende pagina's.

Telling op lijstniveau door de stembureaus

- Op de avond van de stemming, na 21:00 uur, tellen de stembureaus allereerst het aantal toegelaten kiezers (de stempassen, kiezerspassen en volmachten).
- Vervolgens tellen zij de aantallen stemmen, uitsluitend op lijstniveau.
- Het stembureau vult daarna zijn proces-verbaal in.
- De voorzitter van het stembureau deelt na afloop de totalen met de aanwezige belangstellenden. Zij kunnen bezwaren indienen.
- Het stembureau doet de stembescheiden op de gebruikelijke wijze (zie de telinstructie) in pakken. De pakken worden verzegeld.
- De aanwezige leden van het stembureau ondertekenen het proces-verbaal (ten minste drie leden).
- Het stembureau doet de verzegelde pakken in de stembus of in een andere transportbox.
- Het stembureau doet zijn proces-verbaal en de sleutel van de stembus of transportbox in een envelop, die ook wordt verzegeld.
- Voor meer informatie over de transportbox en over vervoer en opslag daarvan, zie [factsheet 5](#).

Functie van de telling op lijstniveau (op de avond van de stemming)

- Bij een decentrale stemopneming worden door de stembureaus op de avond van de stemming zowel de stemmen per lijst als per kandidaat geteld. In dat geval vormt de telling door de stembureaus de directe input voor de verkiezingsuitslag.
- Bij een centrale stemopneming heeft de telling van de stemmen op lijstniveau op de avond van de stemming, een andere functie:
 - Deze telling fungeert als ‘nulmeting’ en waarborgt dat het gemeentelijk stembureau (GSB) de volgende dag kan nagaan of het aantal stembiljetten enerzijds en het aantal stempassen, kiezerspassen en volmachtbewijzen anderzijds gelijk is gebleven. De aantallen stembiljetten en toegelaten kiezers die het stembureau in zijn proces-verbaal heeft genoteerd, horen immers overeen te komen met de aantallen die het GSB de volgende dag voor het desbetreffende stembureau aantreft. Als blijkt dat er tussen beide tellingen (aanzienlijke) verschillen zitten, kan dat natuurlijk veroorzaakt zijn door fouten van het stembureau. Maar als de verschillen niet verklaarbaar zijn, kan dat aanleiding zijn om nader onderzoek te doen naar mogelijke onregelmatigheden bij het vervoer en/of de opslag van de stembiljetten (zie ook hierna, onder het kopje ‘Risico’s en veiligheidsmaatregelen’).
 - De telling op lijstniveau bij een centrale stemopneming dient daarnaast als input voor de voorlopige uitslag die gemeenten op de avond van de stemming kunnen doorgeven aan media. **Let op:** het betreft altijd een voorlopige uitkomst. Houd er rekening mee dat de telling door het GSB een ander resultaat kan opleveren, bijvoorbeeld als het stembureau fouten heeft gemaakt bij de telling op lijstniveau.

Zitting gemeentelijk stembureau (GSB)

- De dag na de stemming vindt de zitting van het GSB plaats.
- Bij de gecombineerde provinciale staten- en waterschapsverkiezingen kan het college van B&W er ook voor kiezen de GSB-zitting voor de waterschapsverkiezingen op de tweede dag na de stemming te houden (vrijdag).
- Het GSB telt tijdens zijn zitting de stemmen op op lijst- en kandidaatsniveau. Die telling houdt in dat het GSB de volgende werkzaamheden verricht:

De zitting van het GSB verloopt in 4 stappen:

STAP 1

ONTVANGST OVERDRACHTSDOCUMENT

- Bij aanvang van de GSB-zitting krijgt het GSB een zogenaamd overdrachtsdocument (zie factsheet 5). Daarin worden de aantallen overgedragen transportboxen en enveloppen vermeld. Ook worden eventuele bijzonderheden vermeld die zich tijdens het vervoer en de opslag hebben voorgedaan.
- Voor het overdrachtsdocument wordt een model vastgesteld (model N 5).
- Aan de hand van het overdrachtsdocument kan het GSB nagaan hoe het vervoer en de opslag zijn verlopen en of er documenten of transportboxen ontbreken.
- Het kan zijn dat het GSB, gelet op de inhoud van het overdrachtsdocument of om enige andere reden, de inhoud van een of meer transportboxen niet vertrouwt. In dat geval vraagt het GSB de burgemeester om, al dan niet met inschakeling van het Openbaar Ministerie, een onderzoek te verrichten. Het GSB maakt hiervan melding in zijn proces-verbaal. Ook neemt het GSB eventuele bijzonderheden of incidenten die in het overdrachtsdocument zijn vermeld, over in zijn proces-verbaal.

STAP 2

TELLEN VAN DE STEMMEN PER STEMBUREAU

- Het GSB telt voor elk stembureau de stembiljetten en noteert de resultaten in een bijlage bij het proces-verbaal van het GSB.
- Het aantal toegelaten kiezers (de som van het aantal stempassen, kiezerspassen en volmachten) is al geteld door het stembureau en hoeft daarom in beginsel niet opnieuw te worden geteld door het GSB.

Uitzonderingen

In een aantal gevallen moet het GSB het aantal toegelaten kiezers wél opnieuw tellen, namelijk:

- als het proces-verbaal van het stembureau melding maakt van een onverklaard verschil tussen enerzijds het aantal toegelaten kiezers en anderzijds het aantal getelde stembiljetten. Van een onverklaard telverschil is sprake als er een verschil is tussen beide aantallen waarvoor het stembureau géén verklaring heeft gegeven;
- als er sprake is van een verschil tussen enerzijds het aantal toegelaten kiezers zoals vastgesteld door het stembureau en anderzijds het door het GSB vastgestelde aantal stembiljetten.

Is er sprake van (een van) bovengenoemde situaties? Dan opent het GSB de verzegelde pakken met stempassen, kiezerspassen en volmachtbewijzen, en stelt het opnieuw het aantal toegelaten kiezers voor dat stembureau vast.

- Het door het GSB vastgestelde aantal toegelaten kiezers komt in de plaats van het door het betreffende stembureau getelde aantal.

Blijft er na de nieuwe telling een verschil bestaan? Dan noteert het GSB dat verschil in het proces-verbaal en neemt voor zover mogelijk de verklaring van het stembureau over.

Staat er in het proces-verbaal van het stembureau wél een verklaring voor een telverschil als hiervoor bedoeld, dan hoeft het GSB de stempassen, kiezerspassen en volmachtbewijzen niet opnieuw te tellen. Het GSB neemt dan de door het stembureau gegeven verklaring over in zijn eigen proces-verbaal.

STAP 3

VERGELIJKEN RESULTATEN GSB EN STEMBUREAU

- Het GSB gaat voor elk stembureau na of er verschillen zijn tussen de resultaten van zijn eigen telling en de door het stembureau uitgevoerde telling op lijstniveau.
- Het GSB noteert zijn reactie op eventuele verschillen in zijn proces-verbaal.

Noteren reactie op verschillen

- Bij een klein verschil kan een korte standaard-verklaring worden gegeven, zoals: “Hertelling uitgevoerd; telling stembureau blijkt niet te kloppen”.
- Bij grote verschillen (bijvoorbeeld: het stembureau heeft 50 stemmen voor een bepaalde lijst geteld en het GSB telt 60 stemmen), ligt het voor de hand dat het GSB een verklaring probeert te vinden voor het verschil. Bijvoorbeeld door opheldering te vragen bij de voorzitter en/of een of meer leden van het stembureau. Het GSB noteert die verklaring in zijn proces-verbaal.

Als laatste stap, stelt het GSB de uitkomsten van de telling op gemeentelijk niveau vast.

Controle programmatuur met controleprotocol Kiesraad

- Als het GSB daarbij programmatuur gebruikt (wat vrijwel altijd het geval zal zijn), moet het GSB de juiste werking van die programmatuur controleren aan de hand van een door de Kiesraad opgesteld controleprotocol. In dat controleprotocol omschrijft de Kiesraad welke controles het GSB moet uitvoeren. Uiterlijk op de dag van de kandidaatstelling maakt de Kiesraad dit controleprotocol bekend. Een dergelijk controleprotocol is ook ingezet bij de verkiezingen in 2021 en 2022.
- Aan de hand van het controleprotocol controleert het GSB of de uitkomsten (zoals die zijn genoteerd in het proces-verbaal van het GSB) goed zijn verwerkt door de programmatuur.

Opmaken proces-verbaal

- Aan het einde van zijn zitting maakt het GSB van al zijn werkzaamheden een proces-verbaal op (**Model Na 31-2**).
 - In zijn proces-verbaal neemt het GSB óók alle bezwaren en bijzonderheden/onregelmatigheden over die zijn opgenomen in de processen-verbaal van de stembureaus. Dat is nodig omdat de processen-verbaal van de stembureaus niet naar het hoofdstembureau/centraal stembureau hoeven te worden gebracht. Zij bevatten immers uitsluitend de resultaten van een telling op lijstniveau. Door het voorschrift dat het GSB alle bezwaren en bijzonderheden/onregelmatigheden uit de processen-verbaal van de stembureaus overneemt in zijn eigen proces-verbaal, is gewaarborgd dat het centraal stembureau en het vertegenwoordigend orgaan een indruk kunnen krijgen van het verloop van de stemming en de telling in de gemeente.
 - Ook eventuele onregelmatigheden of bijzonderheden worden in dit proces-verbaal genoteerd. Denk aan de situatie dat er onverhoopt iets is misgegaan tijdens het vervoer en/of de opslag van de stembescheiden (zie hieronder, onder 'Risico's en veiligheidsmaatregelen'). Het GSB gebruikt daarbij in elk geval het overdrachtsdocument dat voorafgaand aan de zitting door of namens de burgemeester aan het GSB is verstrekt. In dat overdrachtsdocument (zie [factsheet 5](#)) staan eventuele bijzonderheden vermeld die zich tijdens het vervoer of de opslag van de stembescheiden hebben voorgedaan.
 - Verder worden uiteraard eventuele bezwaren die kiezers tijdens de zitting van het GSB hebben gemaakt in dit proces-verbaal genoteerd.
 - Tot slot noteert het GSB in dat proces-verbaal de uitkomsten van de stemming op gemeenteniveau.
 - De voorzitter deelt de uitkomsten (de stemtotalen op gemeentelijk niveau) met de aanwezigen. Die kunnen eventueel bezwaren indienen. Deze bezwaren noteert het GSB, inclusief zijn eventuele reactie daarop, in zijn proces-verbaal.
- Vervolgens ondertekenen de leden van het GSB het proces-verbaal.

Risico's en veiligheidsmaatregelen

Het vervoer en de opslag van stemmen brengt risico's mee. Zo kunnen er stembescheiden zoek of onbruikbaar raken (bijvoorbeeld door een calamiteit) en er is een kans op fraude met de stembescheiden. Om deze risico's te minimaliseren, geldt een aantal verplichte veiligheidsmaatregelen.

- Zo moeten de stembussen/transportboxen gescheiden worden vervoerd en gescheiden worden opgeslagen van de envelop met daarin de sleutel waarmee zij zijn afgesloten.
- Ook zijn er steeds twee personen betrokken bij het vervoer.
- Verder gelden regels voor een beveiligde opslag.
- Zie voor uitgebreide informatie [factsheet 5](#).

Aan de hand van het overdrachtsdocument kan het GSB nagaan hoe het vervoer en de opslag zijn verlopen en of er documenten of transportboxen ontbreken.

Lees verder op pagina 5

Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen

Bij twijfel aan integriteit van de inhoud van een of meer transportboxen:

- Het kan voorkomen dat het GSB, ondanks de voorgeschreven (beveiligings)maatregelen, toch reden heeft om te twijfelen aan de integriteit van de inhoud van een of meer transportboxen. Bijvoorbeeld vanwege de inhoud van het overdrachtsdocument of om andere redenen. Het GSB moet dan de burgemeester vragen om, al dan niet met inschakeling van justitie, een onderzoek te verrichten. Het GSB maakt daarvan melding in zijn proces-verbaal. Het GSB kan dan aan het einde van zijn zitting wel het proces-verbaal opmaken en de uitkomsten op gemeenteniveau vaststellen, maar in dit geval alleen met de kanttekening dat er redenen zijn om te twijfelen aan de betrouwbaarheid ervan.
- Mocht het onderzoek van de burgemeester en/of justitie onverhoopt niet tijdig tot resultaten leiden, dan zal het centraal stembureau, dat de uitslag van de verkiezing vaststelt, van deze bijzonderheid eveneens melding maken in zijn proces-verbaal. Het vertegenwoordigend orgaan kan in laatste instantie eventueel besluiten tot een hertelling of tot een nieuwe stemming voor de kiezers die hierdoor zijn geraakt.

Na de zitting van het GSB vinden de volgende stappen plaats:

Openbaarmaking processen-verbaal

Zodra het GSB de uitkomsten van de verkiezing op gemeenteniveau heeft vastgesteld, draagt het GSB zijn proces-verbaal (en alle onderliggende stukken) over aan de burgemeester. De burgemeester is verantwoordelijk voor de openbaarmaking en de terinzagelegging.

Handreiking

Voor de regels voor de openbaarmaking en terinzagelegging van de processen-verbaal wordt een handreiking opgesteld: *Handreiking voor het publiceren van diverse bestanden in het kader van de verkiezingsuitslag*. Dit is een gezamenlijke uitgave van de VNG, de NVVB, de Kiesraad en het ministerie van BZK. De handreiking wordt voorafgaand aan de verkiezing beschikbaar gesteld via www.verkiezingentoolkit.nl.

Overdracht stukken aan het hoofdstembureau (HSB) of centraal stembureau (CSB)

Ook is de burgemeester verantwoordelijk voor de overdracht van alle stukken aan het hoofdstembureau (HSB) of het centraal stembureau (CSB). Daarover gaat [factsheet 9](#).